
3 1761 07039204 8

ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ!

М. ГРУШЕВСЬКИЙ

ВІЛЬНА УКРАЇНА

УКРАЇНСЬКА ДРУКАРСЬКА І ВИДАВНИЧА СПІЛКА
19 E. 7TH STREET, NEW YORK, N. Y.

ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

ВІЛЬНА УКРАЇНА

1918
УКРАЇНСЬКА ДРУКАРСЬКА І ВИДАВНИЧА СПІЛКА
19 E. 7TH STREET, NEW YORK, N. Y.

український нарід і нарешті привело його до того поневолення, до тої безрадности і упадку, в котрім він опинив ся сто літ пізнійше.

Всї героїчні зусилля, всї жертви і заходи кращих синів України в пізнійших десятилїтях зоставались без успіху. Російский спрут цупко тримав свою здобич, і тільки російська революція визволила нас, розтявши нервовий центр його. Ми знову стали з підданців горожанами, вільними і повноправними і можемо знову рішати про себе, становити право для себе, і будувати долю свого народу, своєї землї. В вільній Російській республіцї не може бути невільних народів, так само як не може бути невільних людей!

Сю глибоку зміну в становищу нашого народу і нас як його представників ми мусимо в повній глибинї відчути і з неї відповідні виводи зробити. Минули ті обставини, коли ми мусїли виступати з петиціями, суплїками, доказувати свої права навіть на культурне самоозначеннє, навіть на такі елєментарні річи як уживаннє своєї мови для своїх культурних потреб, допущеннє її до научання в школї, до уживання в урядах і судї. Ще рік тому українське громадянство силкувало ся прихилити уряд і законодатні орґани до того, щоб вони звели українську справу в Росії з мертвої точки, признавши отсї елєментарні домагання: занеханнє репресій, відновленнє скасованої з початком війни української преси і українських орґанізацій, заведеннє української мови в школї і в урядованню. Ні уряд, що ще вірив тодї в можливість повного винищення українства в виїмкових обставинах війни, ні російї-

ські парляментарні круги, ні поступове російське громадянство тоді не послухали нашого голосу. Українство зістало ся на мертвій точці репресій аж до останньої хвилї. Система утисків на українство була доведена до небувалих крайностей — дійшла своего вершка, небувалого від ганебного указу 1876 року, саме в переддень революції, що переставила українську справу в зовсім иньші обставини, на зовсім иньший ґрунт.

Нічого більш помилкового не може бути тепер, як витянути старі українські петиції й подавати їх наново правительству як наші домагання в данім моменті. Не може бути більшого нерозуміння хвилї, як наші старі домагання вважати мірою українських потреб в теперішности і сповненнєм їх думати задоволити потреби нинїшнього українського житя. Те, чого ми добивали ся пять, чотири, три, навіть рік тому, колиб дане було тоді, було б прийняте українським громадянством з щирою подякою, і дійсно могло б мати своє значіннє, було б добром для нашого народу, охоронило б його від переживання тяжких хвиль останніх літ, улекшило б йому дальший культурний похід. Воно, розуміеть ся, потрібне й тепер, мусить бути уділенє негайно, щедрою рукою, в розмірах найбільш широких, свобідних від усяких обмежень і застережень. Але воно ніяк не може вважати ся задоволеннєм українських потреб, „розвязанєм українського питання" для даного моменту. Се треба з усею рішучістю сказати про останню заяву тимчасового правительства про його спочуттє до „культурно-національнаго, самоозначення народностей Росії". Не про нього тепер

річ і нікого воно тепер не інтересує на Україні. Українського питання вже нема. Є вільний, великий український нарід, який будує свою долю в нових умовах свободи.

Великі події пережиті нами зняли гальми з скритої енерґії нашого народу. Як пригнетена спружина вона підносить ся перед здивованими очима чужих — і своїх.

Потреби і домагання України розгортують ся в усій широті. Найбільше нещастє в сій хвилї і для правительства і для провідників громадянства — се не поспіти за скорим розгортаннєм домагань моменту.

Царське правительство кінець кінцем засудило себе на смерть тим, що не могло йти з походом житя і дурило себе гадкою, що може його спинити або притримати, розложити задоволеннє навіть тих умірковании вимог, які йому ставили ся, на безконечні часи. Так можуть себе потопити і його наступники і всї хто беруть ся кермувати народнім житєм чи нашим чи загально російським, коли будуть водити ся старими споминами про ті мінїмальні жадання, які ставились в старих умових житя, в тім черпашинім поступі, котрим воно поступало.

Остерігаємо їх від сього! Ми ж в кождім разї сих помилок не можемо робити! Мусимо тримати руку на пульсї народнього житя і йти в ритм його битя. *Воно* тільки нам закон, *йому* ми мусимо коритись, *його* голосити всім, без огляду чи воно буде їм приємне чи нї.

Домагання, котрі висуває нинїшня хвиля, можуть бути прикрою несподіванкою для богатьох. Але нема що робити! Мусимо їх ставити і проводити. Лагідно, по можности, і так-

товно, скільки є змоги, — але рішучо, рішучо, рішучо! як говорить старе прислівє: твердо що до самої річи, мягко що до форми.

Перед вагою моменту і відповідальністю, яку він кладе на всіх нас, мусять відступити на другий плян всякі иньші огляди й рахунки.

Воля нашого народу мусить бути сповнена.

ПОВОРОТУ НЕМА.

Резолюції внесені на вселюдних зборах, громадських і партійних зїздах, конференціях і нарадах останніх тижнів не полишають ніякого сумніву що до тої політичної плятформи, на якій обєднують ся всі активні елєменти української людности. Се старе наше домагання широкої національно територіяльної автономії України в російській федеративній республіці, на демократичних підвалинах, з міцним забезпеченнєм національних меньшостей нашої землї.

Инакше і бути не могло. Домагання народоправства і суто-демократичного ладу на Україні в відокремленій, „незмішаній" автономній Україні, звязаній тільки федеративним звязком чи то з иншими племенами словянськими чи то з иншими народами і областями Російської держави — се старе наше гасло. Підняте ще в 1840-х роках найкращими синами України: Шевченком, Костомаровим, Кулїшем,

Гулаком, Білозерським і иншими, воно від того часу не переставало бути провідним мотивом української політичної мисли, орґанізаційної роботи, культурної і громадської праці. Часами тільки воно не розгортувало ся широко і прилюдно, з причини цензурних заборон і репресій, якими старий режім Росії окружав гасла автономії і федерації. Але як тільки українське громадянство діставало змогу свобідно висловити свою гадку, воно повторяло ся неустанно всюди і завсіди: з трибуни першої і другої Думи, в пресі ,,днів свободи“ і т. ин. Тепер же воно могло бути проголошено не тільки друкованим словом, але і живим — на великих зборах, маніфестаціях і в усякого рода прилюдних заявах, до котрих прилучають ся українські і не українські зібрання на місцях, заявляючи солідарність з ними і потвержуючи що се домаганнє всього українського громадянства і всіх політично-сьвідомих верств України.

Без сумніву, воно зістанеть ся тою середньою політичною плятформою, на котрій буде йти обєднаннє людности України без ріжниці верств і народностей. Середня між проґрамою простого культурно-національного самоозначення народностей і домаганнєм повної політичної незалежности.

Проґрама культурного самоозначення, котру недавно в одній з своїх промов необережно приняв за міру національних домагань народів Росії, і в тім і народу українського, голова нинішнього тимчасового правительства кн. Львов, тепер вже нікого на Україні не вдоволить. Ті часи, коли українському грома-

дянству приходило ся рахувати ся з обставинами старого режіму, з неможливістю виявити масову волю українського народу до всеї повноти національного життя і з тим недовірєм, яке виявляло до українства, як до руху народнього, громадянство російське, минули безповоротно. Тоді не тільки уряд, а й поступове російське громадянство ставило ся до українства як до якоїсь невеликої інтеліґентської купки: її звязки з народом представляли ся сумнівними, її запевнення про потреби народнього житя приймали ся скептично. Українцям приходило ся проробляти тяжку педаґоґичну роботу над сим громадянством, по принціпу „від лекшого до труднійшого" висуваючи на чергу найбільш елєментарні, безсумнівні для всякої, просто тільки гуманно і культурно настроєно людини. Такі були домагання українського научання в школї, допущення української мови в урядованню, судї і церкві — на линї, де українські маси стрічають ся з культурою, громадською і державною орґанізацією. Воля народу не могла бути виявлена, приходило ся сї скромні домагання арґументовати більше „од розуму". Вони повторяли ся довго, і так іще недавно, і коли були б услухані в час, витворили б трівку моральну звязь між українським громадянством, з одного боку, російською державністю й великоруським поступовим громадянством, з другого.

Але, на превеликий жаль, їх не слухали, поки був час. Не послухано і в критичний момент, коли російське правительство, користаючи з війни, заходило ся знищити і вико-

рінити українство в Галичині і в Росії, не спиняючи ся перед найбільш вандальськими варварськими заходами. Українці не знайшли помочи і підтримки в великоруськім громадянстві ніде, — крім деяких соціялїстичних груп.

Се — треба правду сказати — викликало в Українцях глибоку зневіру до російської поступовости і демократії, до можливости, в союзї з нею, забезпечити повноту українського національного житя в рамах російської конституційности. В сю можливість українське громадянство вірило перед війною, коли завязували ся, як здавало ся, міцні звязки між ним і поступовим великоруським громадянством. Але звязки сї не витримали воєнної проби. З тим стало все більше зростати переконаннє в неминучій потребі забезпечити українському народови державне право — або федерацією Російської держави, а як нї, то повною незалежністю України. Тільки державність признавалась певною запорукою вільного полїтичного і національного розвитку українського народу. Се стало ся і відстати ся не може. Від сього становища не може бути повороту назад, в пройдені стадії чисто культурного самоозначення або культурної автономії.

Широка автономія України з державними правами українського народу в федеративнім звязку — се та проґрама даного моменту, від котрої не може бути уступлення назад. Всякі перешкоди, всякі вагання в задоволенню її з боку провідників Російскої держави, чи кермуючих кругів російського громадянства може мати тільки оден наслїдок — се пересуненнє

центра ваги в бік українського самостійництва. Про се самостійництво російські лїдери заговорили з думської катедри ще перед війною. Але вони самі й дали йому зброю в руки своєю хиткою, ухильчивою полїтикою в українській справі в сих останнїх роках українського лихолїтя. В теперішній хвилї прихильники самостійної, чи вірнійше сказати — незалежної України годять ся зістати ся на спільній плятформі широкої національно-територіальної автономії і федеративного забезпечення державного права України. Прапор самостійної України стоїть згорнений. Але чи не розгорнеть ся він з хвилею, коли всеросійські централїсти захотїли б вирвати з наших рук стяг широкої української автономії в федеративній і демократичній Російській республїці?

З сим треба великої обережности. Се повинно бути ясно керманичам Російської держави!

ВІД СЛОВА ДО ДЇЛА.

Автономія — федерація! Широка автономія України в її етноґрафічних межах в федеративнім звязку з демократичною Російською республїкою. Се наша плятформа, се гасло, з котрим підіймають ся і стають безконечні лави українського війска, селянства, робітництва, молоди, інтелїґенції, і з ними плїч-о-

пліч все нові й нові групи иньших народностей України, з' не-українських меньшостей Української землї. Поки що відокремлені, вони що далї будуть певно ставати густійші і більші, в міру того, як буде їм виясняти ся реальна сила українства і усьвідомляти-меть ся дійсний характер його — що воно не має в собі нїчого насильного, виключного, аґресивного, нїяких апетитів до панування, гноблення чи до обмежування в правах инших народностей.

Але яким шляхом мусимо йти до тієї мети, яким способом здійснювати се гасло?

Уставленнє автономного ладу в національних територіях і федеративного устрою в Російській республїцї, так само як і самої сеї республїки призначено на установчі збори Російської держави. Тимчасове правительство запевняє в своїм бажанню скликати сі збори як найшвидче, але не таїть трудностей звязаних з скликаннєм їх в тих обставинах, коли величезна маса мужеської людности, найбільш цїнна й активна, стоїть на фронтї, в окопах, або пробуває за границями в полонї. Кінець-кінцем зістаєть ся, неясним і невідомим, як скоро можна буде скликати ті збори, чи можливо се буде ранїйше кінця війни й демобілїзації армії. А до того часу — чи та проґрама автономії й федерації має зіставати ся тільки в формі деклярації, і ми й иньші народности та ґрупи, заінтересовані в її здійсненню, будемо займати ся самою аґітацією за нею та приготовленнями до виборів до установчих зборів?

Мабуть нї! Се була б недопустима пасивність, злочинне занедбаннє, становище не згідне з духом нинїшнього часу, поведеннє навіяне

до-революційним способом мишлення, у власти котрого нам ніяк не можна зіставатись!

Велика революція, пережита нами, була не тільки увільненисм від царської деспотії, але й від уз того бюрократичного формалізму, що завданнєм своїм ставив полонити всяку ініціятиву, гальмувати всяку самодіяльність людини і громадянства. Воно, се громадянство, навикши ходити як віл у ярмі, ще не може відразу навикнути до самодіяльности й ініціятиви, далї жде всього з гори — щоб йому звідти щось виразно позволили (по старому принципу — що не дозволено, то, можливо й заборонене), до чогось закликали, щось задекретували. Тим часом новий лад власне чекає від громадянства, щоб воно як скорше, не гаючи ся, само орґанїзувало ся відповідно новим прінціпам свободи й самодіяльности, приноровляючи ся до обставин місцевого житя, до вимогів даного моменту, — аби скріпити новий свобідний устрій і забезпечити його від усяких лукавих замислів явних і тайних ворогів свободи й демократизму.

І так мусить бути. І ранїйше явна була неможливість правити і кермувати житєм усеї двіста міліонової Росії, з її безконечними відмінами національностей і областей, культурних і економічних умов, навіть в сорозмірно спокійних обставинах і налажених формах правлїння. Як можна тепер, від тимчасового правительства, чекати всякого розпорядку, нормовань і декретовань усього, коли сьому правительству приходить ся розриватись між скріпленисм фронту, занедбаного старим режімом, страшенним розвалом тилу, сотвореним тим же режімом, і укрі-

пленнєм здобутків революції? Як можна до того всього покладати на нього ще й орґанізацію нового житя на місцях? Очевидно, тимчасове правительство не може того всього подолати; воно чекає, щоб на місцях прихильники нового ладу, свободи й демократії орґанізовали його самі, і готово дати санкцію, приложити свою печатку до всього того, що буде зроблене в тім напрямі на місцях. Житє страшенним рухом летить вперед; що не поспіває за ним, тим самим роспадаєть ся, нищить ся і гине. Треба творити нові форми орґанізаціи згідно з новими умовами. Робити се можуть тільки орґанізовані сили на місцях. Тимчасове правительство се розуміє.

Ми бачимо цілий ряд таких виступів його, де воно санкціонує ті домагання країв і народностей, які йому приносять ся. З ріжних сторін ідуть вісти, що місцеві національні більшости беруть на себе вже тепер справу орґанізації свого краю на нових, автономних підставах в порозумінню з національними меньшостями своїх країв і з тимчасовим правительством.

В середині березня ми прочитали звістку, що литовські національні орґанізації постановили в найблизшім часї скликати комітет, зложений з представників литовської більшости і народностей-меньшостей сього краю (Жидів, Білорусів, Поляків і Великоросів), щоб орґанізувати автономний лад в литовських губерніях, і тимчасове правительство дало вже на те свою принципіальну згоду. Тиждень по тім читали ми про анальоґічну постанову білоруського національного зїзду, що вибрав виконавчий комітет і поручив йому в порозу-

мінню з тимчасовим правительством орґанізувати урядуваннє на Білій Руси. Коло того ж заходили ся Естонці, жадаючи вилучення їх національної теріторії з дотеперішніх ґубернських поділів і уставлення на ній ґенерального комісара. Недавно були звістки і про Лотишів, про Молдаван. Роблять в тім напрямі заходи й инші народи Росії.

На великій українській території треба, розуміється, більше часу, щоб порозумітись з иншими народами й виробити проґраму орґанізаційної роботи в спілці з ними. Але провідна лінія наша буде та сама. Ми не можемо з заложеними руками сидіти і чекати, що нам принесуть установчі збори — який там лад буде уставлений, який напрям візьме перевагу — централїстичний чи федералїстичний, чи признає він автономію, якої хочемо, чи заперечить.

Як і иньші народи Росії, але ще більше, ніж котрий з них, ми навчені гірким досвідом про те, як сильно сидять централїстичні змагання навіть у кращих представниках великоруської інтеліґенції. Ми мусимо рахувати ся з тим, що й тепер усі наші декларативні заяви про потребу широкої національно-територіальної автономії, поки вони будуть тільки деклярацїями, або не виходити-муть з меж фактичної українізації орґанів місцевого самоврядування або місцевих установ, — будитимуть у тих кругах сумніви і скептичні рефлексії що до того, поскільки, мовляв, се домаганнє автономії реальне, дозріле, закорінене в житї. А у великоросійських централїстів знавдуть

ся союзники і між недержавними національностями!

Ми не можемо в таких обставинах рiскувати тим, що являєть ся питаннєм житя і смерти в нинїшнїх умовах для нашого народу і для всього краю, для всеї людности його — його широкою автономiєю. Ми не можемо ставити сього домагання в залежність від того, чи збереть ся на установчих зборах централїстська чи автономно-федералїстична більшість, чи автономісти федералїсти потягнуть за собою иньших. Ми мусимо йти на певне.

Тільки поставивши всїх перед фактом, ми розвієто їх сумнїви — так, як реальні виступи українства в останнїх тижнях примусили замовкнути старі балачки про те, що, мовляв, українство не має ґрунту в масах, і т. ин. Тільки творячи самі автономію України, українїзуючи або творячи нові орґани місцевого самоврядування, в контактї й порозумiннї з иньшими народностями, обєднуючи їх спільними установами і вінчаючи обєднаннє автономним орґаном цілої України (я намічую тут плян, а не хронольоґiчний порядок сеї роботи, котра повинна йти одразу знизу, зверху і з середини), ми доведемо тим самим реальність, жизненність і користність сього домагання. Підтримуючи всею силою сеї орґанїзації новий лад, творячи з неї міцну твердиню його, піддержуючи нею тимчасове правительство у всім, що служитиме скріпленню свободи і демократії, ми будемо йти в контактї з ним і в сїй нашій роботї в краю. І нарештї ухваливши нову орґанїзацію краю обєднаною волею представництва України, орґанїзованого так, щоб

воно дійсно могло виявити ся волю людности всеї нашої країни, — ми не будемо з трівогою чекати висліду Установчих Зборів, як розграння якоїсь всеросійської льотерії, а будемо знати, що вони нам дадуть.

Дадуть те, що властиво по самій ідеі своїй дати повинні — останню юридичну санкцію того устрою, який виробить ся на місцях, в національних і всяких иньших областях в згоді з пріпціпами свободи й демократизму, за порозумінням місцевих національних і клясових груп, і Установчим Зборам буде предложений вже до остаточного потвердження і затвердження.

НАРОДНОСТЯМ УКРАЇНИ.

Ми домагаємо ся державного права для українського народу в федерації народів Росії, широкої автономії України в її етнографичних межах, повноти політичного, культурного і національного українського житя. Але все се не має бути, не повинно бути, і не буде погрозою для инших народностей, які мешкають на Україні! Ми добуваємо державне право для української землі не для того, щоб панувати над національними меньшостями України. Ми домагаємо ся для неї широкої автономії не для того, щоб тільки для себе використовувати її права. Повнота національного житя, котрої ми добиваємо ся для українського народу, не повинна

затопляти инших народностей і обмежувати їх змагання до свобідного розвитку своєї культурної і національної стихії.

Ні трохи! Ми не на те цілими поколіннями бороли ся і страждали за права нашого народу, щоб з хвилею, коли його права будуть здобуті, поставити иньшу мету — приборкуваннє слабших народностей і пануваннє над національними меньшостями великої Української землї. Ми не на те доводили права кожної народности на її національне самоозначеннє, незалежно від її „зрілости чи недозрілости", історичности чи неісторичности, культурних заслуг, великих чи малих розмірів, аби тепер відмовляти якій небудь народности сього права на котрій небудь з сих підстав. Ми не на те виступали проти „національного еросу", проти роздування національного шовінизму, проти принціпу, що для національного успіху все дозволено, — щоб тепер самим ступити на сю дорогу.

Ми не візьмем прикладу з Угрів, котрі виступали перед Европою лицарями вільности, а у себе в Угорщині, добувши для неї державне право, завязали в неключиму неволю всі инші народности. Ми не підемо слїдами Поляків, які писали на своїм прапорі „за нашу і вашу вільність!", а сю вільність скрізь де тільки забирали перевагу, звертали против слабійших: против Українців в Галичині, проти Жидів у королївстві. Ми не будемо лицемірно називати своїми духовими вождями великих одшедших борців за національну рівноправність і свободу і заразом — обмежувати сю рівноправність і свободу нашим не-україн-

ським співгорожанам в хибно зрозумілих інтересах українства. Сього не буде!..-

Ми, ті що несли прапор визволення в найтяжші часи неволї, зістанемо ся під ним і виступимо рішучо проти всякого ухиляння від тих принціпів, котрі написані були на стягу українства. Будемо рішучо поборювати всякі шовіністичні течії, коли б вони стали прокидати ся серед нашого громадянства, або з провокаційними завданнями прищіплювали ся йому з якої небудь сторони. Ми виступимо рішучо проти всяких заходів звернених на те, щоб порізнити нас з нашими співгорожанами иньших народностей. І ми певні, що українське громадянство, український народ, в котрого політичну розважність ми твердо віримо й високо її ставимо, нас у тім напрямі підтримає твердо, щиро. Оборонцї української *національности* не будуть *націоналїстами*...

Ми хочемо, розумієть ся, вірити, що й представники національних меньшостей України відповідно зрозуміють своє становище: підуть з свого боку на зустріч українським політичним домаганням і тим скріплять позицію оборонців прав національних меньшостей. Національний такт, зрозуміннє свого власного інтересу повинен підсказати їм, що в сей великий момент, коли український народ заходить ся будувати разом з своєю волею волю України як теріторії, вони повинні бути з ним, а не стояти оподалїк в нейтральній ролї сторонніх свідків, котрі чекають, чим скінчить ся отся робота, щоб відповідно до того пристати чи до централїстів чи до автономистів. Ті що стануть при Українцях рішучо, отверто і смі-

ло в сей рішучий момент, сотворять на будуче міцний духовний, сердечний звязок між українським народом і собою. Ті що будуть тримати ся оддалік або ворожо, не можуть, розумієть ся, протендувати на особливо теплі почутя і з української сторони. Але правова сторона мусить бути витримана незалежно від симпатій і антипатій.

Право національних меншостей буде забезпечене!

Білоруси там де вони живуть в меньшости на українській території — наші найближші брати, товариші нашої вікової недолї і боротьби за національне жить, Великороси — походженнєм чи вихованнєм, Поляки, котрі захочуть заховувати свою польську культуру, Жиди — найчисленніша з неукраїнських народностей України, яка з сього становища має право на нашу особливу увагу, Чехи, Молдовани, Мусульмани, й инші народности, повинні дістати — і я певен, дістануть пропорціональне представництво в наших автономних органах.

Мова їх буде прийнята в зносинах з урядами і орґанами самоуправи в тих округах, де сї народности становлять певний національний мінімум. Українська шкільна рада, певно, подбає про те, щоб у сих місцевостях, і взагалї, де буде відповідне число учеників тої чи иншої народности, вони мали змогу вчити ся на своїй рідній мові. Всї сї національні чи релїґійні ґрупи матимуть право закладати свої культурні і релїґійні товариства і установи і діставати для них підмоги з автономного скарбу України, і т. ин.

Все се в загальних рисах намітить комітет для вироблення автономного статуту України, орґанізований по дірективам Зїзду, з участю представників всіх головнійших народностей України в найблизшім часї. Українському громадянству, до того часу особливо, належить пильно вистерігати ся всього, що розминаєть ся з пріпціпом права не українських народностей України, всього що може затрівожити їх що до дальшого становища на Україні, що до повноправности і рівноправности, культурних і національних прав і їх пошановання з української сторони.

Всякі прояви українського шовінизму, виключности, нетолєранції супроти инших народностей не симпатичні й небажані взагалї коли б то не було. Тепер же, в нинїшнїх обставинах, коли так треба такту і розваги, поразуміння і солїдарности для осягнення великої мети, — вони недопустимі зовсїм. Їх треба попросту признати національним злочинством і виступати проти них з усею рішучістю

ЧИ УКРАЇНА ТІЛЬКИ ДЛЯ УКРАЇНЦЇВ?

З ріжних сторін до мене звертають ся з трівожними запитаннями, чи се за нашою згодою і відомістю виголошують ся по ріжних місцях такі слова, що Україна тільки для Українців, а „кацапам“ звідси треба забиратись, що всякі посади на Україні повинні тепер займати

тільки Українці, а иньшим людям робить тут нічого. Сі розмови дуже неприємно вражають навіть дуже прихильних для українства людей, а деякі люде поступові, ідейні з не-Українців, які по своєму старали ся для краю, беруть собі такі розмови до серця і справді збирають ся з України перебирати ся до иньших сторін. Не маючи змоги окремо відповідати на такі запитання і заспокоювати затрівожених, я ще раз беру ся за перо, щоб сею дорогою відповісти з усею рішучістю — Ні!

Ні я, ні мої товариші, орґанізовані Українці, не згоджували ся з такими поглядами, не мали ніяких таких гадок, навпаки — завсіди проти них виступали, і виступатимуть, бо вони не згідні ні з нашими прінціпами, ні з інтересами України.

Ми думаємо як раз, що Україна не тільки для Українців, а для всіх, хто живе на Україні а живучи любить її, а люблячи хоче працювати для добра краю і його людности, служити їй, а не обирати, не експльоатувати для себе.

Всякий, хто водить ся такими поглядами, дорогий співгорожанин для нас, незалежно від того, хтоб він не був — Великорос, Жид, Поляк, Чех. А хто хоче тільки живити ся з праці народньої, бути паразітом, поїдателем солодких кусків — той нам не потрібен, без ріжниці, чи він не-Українець чи Українець.

Виклики про „Україну для Українців“ відзивали ся не від нинішнього дня. Але вони походили від окремих людей, або від дрібних гуртків, які зіставали ся поза межами орґанізованого поступового Українства. А орґанізо-

ване українське громадянства безоглядно заявляло ся против них.

Десять літ тому назад наш визначнійший письменник. В. Винниченко їдко висміяв сих людей, котрі навіть в українських тюрмах не хотїли терпіти кацапів і веліли їм забирати ся до Московщини. В сїй іронії був глубокий зміст. Поки Росія була вязницею народів, Україна зробила ся тїсною камерою сеї вязниці, й її арестанти, збиті силоміць до купи, позбавлені свободи й ініціативи, не маючи виходу з свого неможливого становища, зривали серце на своїх товаришах, шукаючи між ними ще слабших, ще більш обділених долею. На сїм ґрунтї виростав шовінизм, антисемітизм, і всякі иньші викривлення громадської думки. Але в просторій хатї широкої автономії України, котру будуємо на міцних підвалинах російської революції, повинно знайти ся місце всїм користним, активним робітникам, перейнятим бажаннями добра громадянству, без ріжниції їх національности, партийних поглядів й ідеольоґії.

Ріжні вихватки, не згідні з сими нашими прінціпами, походять часом від людей, рознервованих пережитим українським лихолїтєм, нагінками правительства і неприхильністю російського і зросийщеного громадянства. Не хочу тим оправдувати їх, але все таки добачаю в тім деякі „лагодячі обставини“ (смягчающія обстоятельства), коли маємо тут до дїла з людьми, які давнїйше справдї терпіли за своє українство. Але се мабуть буває дуже-дуже рідко. Скільки можу судити, далеко частїйше вихвачують ся з такими шовіністич-

ними гаслами люде, які дуже тихо сиділи підчас попередніх нагїнок на українство і стали виявляти незвичайну прудкість, тільки коли запахло в повітрі печеним.

Вони дійсно виявляють велику готовість спихати „кацапів“ і займати їх місця з „присвоєним содержаніем, отопленіем, освіщеніем“ й всїми иньшими онерами. Але ся готовість їх не викликає нїякого спочутя в кругах орґанізованого українства!

Ми навпаки хочемо задержати на місцях всїх старих користних, ідейних робітників, щирих прихильників свободи і демократизму, готових приноровитись до потреб нового житя українського народу і цілої України. Коли ми виводимо свідомих Українцїв на провідні місця, то тільки для того власне, щоб дати новий напрям, нову орієнтацію діяльности сих установ і орґанїзацій в умовах визволеного українського житя. Без усякої радости віддаємо ми на се діло наших товаришів, відриваючи від нашої орґанізаційної роботи, і вони приймають сї доручення, не як добрий кусок, а як малоприємний обовязок перед даною хвилею.

Потреби української національної роботи — орґанізаційної, літературної й політичної — такі великі тепер, що стараємо ся відставляти від неї як найменьше сил, і тому завсїгди готові зіставити кожне місце в руках людини нам созвучної, суголосної, що стоїть на ґрунтї інтересів краю й його людности, признання прав і потреб української більшости, при забезпеченню прав меньшостей. Чим більше буде таких певних і суголосних, солідарних з нами

людей з не-Украінців, тим лекше буде робота Украінців і тому вони можуть іх тільки витати тут на Украіні.

ПО ЗЇЗДЇ.

Від закінчення зїзду проминуло кілька днів. Можна зібрати враження й поділити ся гадками з приводу його.

Скільки я міг виясниги собі з тих голосів, які довело ся переслухати за сї днї, загальне вражіннє від зїзду зістало ся втїшне. Зїзд був людний, представляв собою велику сїть орґанїзацій, що обхоплювала собою переважну частину нашої територіі. Він вивів на видовище масу нових людей, з ріжних українських верств: представників селянства, салдатіт, робітників і невважаючи на все намітив дуже однодушно основні лїнії української політичної тактики, не кажучи про полїтичну плятформу. Не без того, щоби деякі промовцї не впадали часами в мітінґовий тон, виливаючи те, що наболїло на сердцї, перед свідомим громадянством, котре вперше побачили перед собою в такій масї. За всїм тим зїзд взагалї мав характер дуже дїловитий, зробив за сї три днї дуже богато й посунув справу орґанїзації значно наперед.

Сї втїшні поміченя стають ще втїшнїйшими, коли до того розважити ще обставини, за яких зїзд скликав ся. Вони зовсїм не спріяли орґанїзованости українського громадянства.

Адже два з половинею роки Українці зіставали ся без преси. Вона почала відновляти ся тільки перед самим зїздом, і через страшенну дезорґанізацію друкарської та видавничої справи не встигла добре наладити ся й досї. Ніякої орґанізації громадської опінії перевести не було змоги. Новозаснована Центральна Рада також до самого зїзду не встигла вийти з стадії власної орґанізації і зайнята біжучими політичними справами, не могла уділити багато часу й уваги підготовчій праці для зїзду. Вона постарала ся тільки, за недостачею української преси, розіслати яко мога більше повідомлень на місця громадським і земським установам і всяким орґанізаціям, про які мала відомости.

Двері зїзду були відкриті широко, і до них потекла справді густа лава нового елементу, серед котрого згубила ся стара ґвардія давнійших українських орґанізацій. Переважну більшість зїзду становив „новий чоловік", який орґанізував ся в останнїх роках, і ще більше — в останнїх тижнях, без преси, без орґанізованої аґітації, більш стихійно, під давнїми рефлексіями української лїтератури й публїцистики. І коли тим не меньше вся ся маса нового елементу пішла так однодушно й одностайно, свідомо й діловито — тут виявила ся, за недостачою підготовки, вся сила великого орґанізаційного інстикту і хисту нашого народу, його вікової політичної мудрости, котру недурно звеличав на зїздї представник Тимчасового Правительства. Вона охоронила його істнуваннє серед найтяжших обставин його по-

передньої історії. Вона ж поведе його до нового розвитку, розцвіту і щастя.

Орґанізовані українські ґрупи, що утворили Центральну Раду в тимчасовім складі мали ще те вдоволеннє, що переконали ся, наскільки та політична плятформа, яку вони виставили для даного моменту, відповіла вимогам і поглядам ширшого українського громадянства. Воно через своїх делеґатів на зїзді ухвалило їх роботу і зіставило без змін основні підстави національної тактики визначені ними.

Зїзд отже зробив своє. Намітив головні лінії дальшої роботи. До неї тепер треба перейти. Загальні риси такої роботи на місцях зазначив я на зїзді і коротко повторю їх тут. Завданнєм найближших днів являєть ся орґанізація українських комітетів по селах і містечках, де їх ще нема, комітетів повітових так само, і обєднаннє їх в густу орґанізовану сіть по-ґуберську, обєднану ґуберськими українськими комітетами. Після переведення сеї роботи повітові й ґуберські комітети повинні бути вибрані делеґатами з місць по орґанізаційній схемі Центральної Ради, котра буде вироблена і оповіщена в близшім часі.

Паралельно з сим обєднаннєм і утвореннєм українських національних орґанізацій повинен розвивати ся процес творення з їх ініціативи комітетів теріторіяльних, зложених з представників не тільки українського громадянства, а й національних меньшостей. Такі теріторіяльні комітети чи орґанізації могли б розвивати орґанізаційну работу в контакті з иньшими місцевими ґрупами й установами (тими, розумієть ся, які б схотіли йти солідарно з

Українцями) в усяких потрібних випадках: при орґанізації виборів, при всяких політичних виступах, при полагодженню національних чи клясових загострень. Після орґанізації на нових підставах орґанів міської й земської самоуправи такі мішані, теріторіяльні комітети можуть місцями фактично здавать ся зайвими, коли й ті орґани міські та земські будуть також обєднаннєм ріжних клясових і національних елементів в відповідній пропорції. Але далеко не скрізь вони будуть такі, а навіть і там, де нові міські й повітові ради будуть близько підходити своїм складом до тих міжнациональних комітетів, сї комітети мабуть й там не стануть непотрібні зовсїм. Як запасні ініціативні групи, або як реґулятори діяльности тих місцевих й земських рад вони будуть варті того, щоб їх заховати й далї.

Ще одне поясненнє. Я кажу про „повітові" і „ґуберські" орґанізациї тільки приблизно. Наші повіти й ґубернії — се дуже припадкові комбінациї, які часто не відповідають дійсним звязкам людности: розривають місця, звязані між собою ґеоґрафичними, економичними, комунікацийними (дорожними) звязками, а вяжуть до купи місцевости, які тягнуть зовсїм до ріжних центрів. Тому українським й всяким міським орґанізаціям не потрібно слїпо їх тримати ся, а треба йти за натуральними, реальними звязками. Коли частина повіту тягне не до свого повітового міста, а до якогось містечка, можна її відділити. Коли ґубернія роспадаєть ся на зовсїм окремі райони — так само. Полудневі українські повіти Куршини, капризом правительства відділені від Черни-

гівщині й Харківщини, мабуть прилучать ся до тутешнїх організації, так само українські повіти Воронїжчини, то що. Чим природнїйше завяжуть ся сї райони, тим буде користнійше. Вони відкриють перед нами дійсний, реальний теріторіяльний подїл України.

Ся орґанїзація на місцях дасть підставу до орґанїзації краєвої, котру признав потрібною, і то негайно, наш зїзд в інтересах координації всеї тої творчої работи, котрої вимагає від громадянства укріпленнє нового ладу і перебудова згідно з його принціпами форм і відносин місцевого устрою. Вона стоїть теж на черзї, вимагає великої уваги — але її переведеннє не можливе без орґанїзації місцевої.

Статі сї друковали ся в часописи „Нова Рада“; Нр. 1—15, з 25 березня — 15 квітня.

ЦІНА 25 ЦНТ.